

Wstęp

Na temat bliskich relacji, miłości i przyjaźni, w sposób prosty i dający pole do refleksji, czytamy w książce *Mały książę*: „Stworzyć więzy? Oczywiście – powiedział lis. Teraz jesteś dla mnie tylko małym chłopcem, podobnym do stu tysięcy małych chłopców. Nie potrzebuję ciebie. I ty mnie nie potrzebujesz. Jestem dla ciebie tylko lisem, podobnym do stu tysięcy innych lisów. Lecz jeżeli mnie oswoisz, będziemy się nawzajem potrzebować. Będziesz dla mnie jedyny na świecie. I ja będę dla ciebie jedyny na świecie. (...) Lecz jeślibyś mnie oswoił, moje życie nabrałoby blasku. Z daleka będę rozpoznawał twoje kroki – tak różne od innych” (Saint-Exupery, 1998, s. 59–60). Utwór ten ukazuje, między innymi, jak myślenie o drugim człowieku, poświęcony mu czas, troska o niego i cierpliwość zbliżają nas do tego człowieka. Podkreśla także znaczenie bliskości oraz odpowiedzialności w relacji z drugą osobą.

Według Carol Ryff pozytywne relacje z innymi ludźmi stanowią jeden z warunków uzyskania dobrostanu psychicznego (obok samoakceptacji, celu życiowego, rozwoju, panowania nad otoczeniem oraz autonomii) (Oleś, 2015, s. 289). Dla rozwoju psychospołecznej jednostki ważny jest zakres i jakość relacji interpersonalnych. Na dobre samopoczucie człowieka mają wpływ: bliskość, wzajemne wsparcie i akceptacja, zaufanie, zrozumienie oraz troska. Trudności w nawiązywaniu kontaktów międzyludzkich, lęk i izolacja społeczna negatywnie oddziałują na każdy aspekt ludzkiego życia (Bulska, 2018, s. 52). Na samotność szczególnie narażone są osoby starsze. Powodem są, między innymi, przejście w stan spoczynku zawodowego, utrata bliskich osób, wdowieństwo, bezdzietność, niesatysfakcjonujące relacje z innymi, choroba ograniczająca samodzielność. Żeby przeciwdziałać samotności „należy szukać jej przeciwieństw, czyli: szczęścia, radości, zadowolenia i satysfakcji z życia, rozumienia i akceptacji sensu własnego życia, a także rozumienia i akceptacji siebie” (Szatur-Jaworska, Błądowski, Dziegielewska, 2006, s. 112).

Z bliskimi relacjami związane jest pojęcie miłości. Jedną z prób zdefiniowania tego złożonego pojęcia podjął Erich Fromm, pisząc, że miłość jest „twórczą aktywnością. Zakłada troskę, wiedzę, reagowanie, afirmację i radość (...). Kochać oznacza powoływać do życia, powiększać jej lub jego życiową aktywność” (Fromm, 2014, s. 69–70). Natomiast Maria Ryś stwierdza, że miłość „jest największym pragnieniem człowieka – kochanie drugiej osoby i bycie kochanym. (...) W rzeczywistości ludzkiej miłość zajmuje centralne miejsce w życiu człowieka, nadaje mu sens, jest głównym dynamizmem motywującym jego zachowanie, stanowi siłę, która organizuje jego życie i osobowość” (Ryś, 2006, s. 1). Prawdziwa miłość jest zawsze płodna, to za jej przyczyną tworzone są piękne dzieła począwszy od dzieł sztuki, aż po inicjatywy takie jak: Klinika „Budzik” czy Mosty – Inicjatywa dla seniorów.

Teksty znajdujące się w niniejszym numerze czasopisma „Exlibris. Biblioteka Gerontologii Społecznej” dotyczą różnych aspektów bliskich relacji w doświadczeniach życiowych człowieka, szczególnie znajdującego się w okresie starości.

Numer zatytułowany „Bliskie relacje w doświadczeniach życiowych człowieka”, zawiera interesujące artykuły, dotyczące ważnych kwestii w życiu jednostki: bliskości, miłości (w różnych wymiarach), wsparcia, codzienności.

Rozważania dotyczące relacji otwiera artykuł Małgorzaty Rozenbajgier, która w swoim tekście przedstawia wyniki badań własnych na temat okazywania miłości dorosłym dzieciom przez ich rodziców. Autorka opisuje rolę rodziny w życiu człowieka, charakteryzuje okres dorosłości, a także definiuje miłość – pisze, że uczucie to zajmuje najważniejsze miejsce w życiu człowieka i „jest czynnikiem motywującym jego działanie, dającym radość z życia i siłę do dalszego funkcjonowania”. Badania przeprowadzone przez Małgorzatę Rozenbajgier wskazują, że rodzice okazują uczucie swoim dorosłym dzieciom poprzez słowa, gesty, wspólnie spędzony czas i wykonywanie różnych czynności. Wspierają oni swoje potomstwo w sposób emocjonalny, finansowy i rzeczowy.

Artykuł Bogusława Stelcera, zatytułowany *Odczytywanie znaczenia miłości w świetle wybranych wątków literackich Samuela Becketta*, odnosi się do czynników wspierających rozwój człowieka oraz czynników, które stanowią zagrożenie dla rozwoju jednostki. Autor podejmuje rozważania nad tymi kwestiami, odwołując się do twórczości Samuela Becketta, ukazującego w swoich utworach temat bliskich relacji, miłości i starzenia się. Tekst ukazuje trudne doświadczenia życiowe związane z samotnością, lękiem, rozpaczą, niespełnieniem w miłości. Autor w dosadny sposób podkreśla znaczenie bliskich relacji z życia człowieka. Słowa „Uczyć do dojrzałego, dobrego i spełnionego życia to uczyć do miłości” akcentują rolę miłości w osiągnięciu życiowej satysfakcji.

Niespełniona, nierzadko dramatyczna miłości stała się tematem rozważań Joanny Wnęk-Gozdek. Autorka przedstawia zagrożenia związane z aktywnością na różnego rodzaju portalach randkowych oraz społecznościowych. Jak wynika z badań coraz więcej osób, w tym seniorów, decyduje się na poszukiwanie „bratniej duszy” w wirtualnej przestrzeni. Przywołane w tekście historie miłosne kilku senierek stają się tłem do ukazania strategii działania internetowych oszustów matrymonialnych oraz

charakterystyki profilu potencjalnej ofiary tego typu przestępstw. Artykuł zawiera także praktyczne wskazówki, w jaki sposób weryfikować profil nowopoznanej osoby na portalu społecznościowym oraz gdzie można szukać pomocy, w sytuacji, gdy padnie się ofiarą oszustwa romantycznego.

Artykuł Anny K. Dudy i Pauliny Koperny ukazuje codzienność człowieka starszego, borykającego się z chorobą. Autorki, na podstawie wywiadu narracyjnego, przedstawiają aktualną sytuację badanego i jego codzienność z perspektywy czasu i miejsca, aktorów codzienności, kategorie nieobecne w narracji oraz wartości w codzienności. Tekst pt. *Relacje i codzienność w narracji seniora z przewlekłą obturacyjną chorobą płuc* zawiera także określone implikacje pedagogiczne, które mogą przyczynić się do poprawy jakości życia osób starszych. Autorki artykułu uwypuklają znaczenie bliskich relacji w fazie starości: „Bliskość drugiego człowieka i możliwość budowania relacji na tym etapie życia może pozwolić na przeżycie swojej codzienności w spokoju, spełnienie, a w efekcie na zbudowanie pełnej integralności”.

Z kolei Marta Krupska i Katarzyna Sygulska w swoim artykule podejmują refleksję nad osobistym, etycznym i społecznym wymiarem doświadczenia wsparcia w świetle doświadczeń kobiet, które reprezentują trzy pokolenia tej samej rodziny. W tekście Autorki zaprezentowały różne aspekty wsparcia w świetle literatury oraz wyniki badań własnych, które dotyczyły: pojęcia wsparcia w opinii badanych kobiet, sytuacji życiowych, w których narratorki potrzebowały wsparcia, a także roli badanych w udzielaniu wsparcia innym osobom. Znaczenie wsparcia w życiu jednostki ukazują słowa jednej z badanych: „Czasem jest tak, że człowiekowi żyć się nie chce, jest załamany, ale ktoś taki się znajdzie – znajomy czy nieznajomy – i cię uratuje, jakby anioł spadł z nieba”.

Niestety relacje z innymi ludźmi nie zawsze są źródłem pozytywnych przeżyć. Zdarza się, że noszą one znamiona przymusu czy przemocy. Ten trudny temat stał się głównym wątkiem rozważań podjętych w międzynarodowym gremium podczas konferencji ekspertów na temat przemocy wobec osób starszych [International Expert's Conference of Elder Abuse. Prevention and Protection] zorganizowanej w dniach 14–15 czerwca 2019 r. w Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie. Inicjatorką tego spotkania była Jolanta Maćkiewicz, która jednocześnie pełni funkcję krajowego reprezentanta w światowej organizacji The International Network for the Prevention of Elder Abuse (INPEA). Zwieńczeniem dyskusji prowadzonych w ramach tego spotkania jest obszerny raport dotyczący sytuacji osób starszych w różnych rejonach świata doświadczających różnorakiego rodzaju nadużyć i aktów przemocy.

W numerze znalazły się także recenzje publikacji dotyczących zagadnień starzenia się i starości. Joanna Wnęk-Gozdek przedstawia inspirującą książkę autorstwa T. Frąckowiaka, zatytułowaną *Fenomen długowieczności. Perspektywa psychologiczna*. Druga recenzja została opracowana przez Iwonę Benek, a jej przedmiotem jest *Encyklopedia*

starości, starzenia się i niepełnosprawności – obszerna „skarbnica wiedzy”, którą zredagował A.A. Zych.

Ta wielotematyczna publikacja jest zaproszeniem do podjęcia refleksji nad znaczeniem miłości i bliskich relacji w życiu osoby starszej. Autorzy mają nadzieję, że przybliży ona Czytelnikowi te jedne z ważniejszych wartości w egzystencji człowieka.

Katarzyna Sygulska, Joanna Wnęk-Gozdek

Bibliografia

- Bulska, J. (2018). Przyjaźń jako wartość w relacjach społecznych i kształtowaniu samopoczucia człowieka. *Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej*. Z. 123.
- De Saint-Exupery, A. (1998). *Mały Księżę*. Warszawa: Instytut Wydawniczy PAX.
- Fromm, E. (2014). *Mieć czy być*. Poznań: Dom Wydawniczy Rebis.
- Oleś, P.K. (2015). *Psychologia człowieka dorosłego*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Ryś, M. (2019). *Wychowanie do miłości*. <https://stowarzyszeniefidesetratio.pl/Presentation-s0/01aRys.pdf> [27.10.2019]
- Szatur-Jaworska, B., Błędowski, P., Dzięgielewska, M. (2006). *Podstawy gerontologii społecznej*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR.